

totale wijziging van opvatting zich vertoonen, zal de routine zich niet van de meest werkzame geesten meester maken. Ik begroet dus de verschijning van het realisme en zelfs van het materialisme op litterair gebied en in de geheele kunst met een zekere voldoening, maar dat mag niet inhouden dat die waardeering ook bewondering is. Ik vind in het streven van de meesten, die dezen weg zijn opgegaan, meer een poging om anders te zijn, dan wel het feit dat ze beter zijn en ik wacht nog altijd dien Messias die zeker komen zal om hen te plaatsen op het standpunt waar ze hooren. Het gaat mij dus een beetje als Faust: De boodschap hoor ik wel, maar het geloof ontbreekt mij.

„Ik verwijt twee dingen aan de jongere school. Ten eerste dat zij schijnen te zeggen wat Molière al gecaricaturiseerd heeft: *Nul n'aura de l'esprit que nous et nos amis* — hetgeen zich uit in het discrimineeren van datgene wat niet met hun opvattingen strookt. En ten tweede dat zij van een individueele opvatting een stelsel maken, m. a. w. dat zij trachten, alles over één kam te scheren en in hun neiging om de waarheid en de natuur op den voorgrond te brengen, die andere waarheid miskennen: dat niet alles, wat waar en natuurlijk is, het reproduceeren waard is. Een mesthoop is ook waar maar ik voel niets voor een mesthoop.

„Met andere woorden dus: dat zij weergeven zonder behoorlijk te triereeren en dus de hoogste opvatting der litteratuur miskennen: eene hoogere opvatting aan ons leven te schenken.

„En nog iets anders vergeten zij. Als men die waarheid in haar geheele naaktheid wil voorstellen, dan moet men dat ook zóó doen dat meesterschap in de kunst de voorstelling wettigt. Ik bedoel dat ik nooit Jan Steen zal veroordeelen omdat hij wijnhuizen en bordeelen geschilderd heeft, noch Murillo omdat hij een jongen heeft geschilderd die ongedierte zoekt... door de genialiteit waarmee zij hun taak hebben uitgevoerd.

„Maar met al mijn aanmerkingen zou ik niet willen dat de revolutionnaire beweging op litterair gebied niet gebeurd ware. Ik ben vast overtuigd dat het proces tot heilzame gevolgen zal leiden.”

* * *

Nog vroeg ik den heer Wertheim naar zijn lievelingsauteurs...? Shakespeare, Molière, Goethe en Lessing. Zijne motiveering moet ik hier weglaten, met het oog op de beschikbare plaatsruimte. Van de Hollandsche auteurs van den tegenwoordigen tijd stelde hij Couperus het hoogst:

„Ik ben niet blind voor zijn fouten en ik vind zijn toegeven aan analytische onderzoeking vaak overdreven, maar ik merk in hem eene eigenschap die in mijn oog veel terugkoopt: zijn rijke en weelderige phantasie. En dat is juist een verwijt dat ik velen nieuweren doe: dat zij zoo weinig over hebben voor de phantasie; dat ze die op stal zetten als een niet meer bruikbaar paard en dat ze meenen dat het voldoende is als men de werkelijkheid schetst, diep ingrijpend schetst, maar zich binnen die enge kringen van observatie houdt zonder zich te bekommeren om datgene, waaraan de verbeelding der lezers behoefte heeft. Zonder verbeelding is ons geestelijk leven evenmin mogelijk als zonder illusie ons gemoedsleven. Diegene, die zegt, niets meer te gevoelen voor phantasie, phantaseert en diegene die zegt, geen illusies meer te hebben, maakt zich de grootst mogelijke illusie.”

* * *

Ten slotte kwam ik nog terug op een van mijn allereerste onderwerpen: